

**Antoniw O., Romaniuk S., Synczak O.,
Україна – Польща. Dialog Kultur.
Podręcznik do nauki języka
ukraińskiego, C1, Warszawa 2014, 194 s.**

Низку актуальних і вкрай необхідних навчальних студій, які мають на меті допомогти полякам вільно орієнтуватися в українському лінгвокультурному просторі, комфортно себе почувати в різних комунікативних ситуаціях, сформулювати почуття етнокоректності за умови перебування в межах іншої національної спільноти, а відтак і забезпечити належний рівень засвоєння української мови, поповнив підручник *Україна – Польща. Dialog Kultur. Podręcznik do nauki języka ukraińskiego* (Warszawa 2014, 194 s.). Передусім вважаємо за потрібне наголосити на тій разючій відмінності, що вирізняє рецензоване видання з-поміж інших праць такого зразка. Воно новітнє не тільки за змістовим наповненням, специфікою упорядкування матеріалу, а й за оригінальністю оформлення, на чому зазвичай акцентують найменшою мірою. Впадають у вічі якісні ілюстрації та світлини, а також посторінкове кольорове виділення тем (модулів). Вияскравлює аналізований підручник виразна спроба авторів перетворити складне, переважно нудне заучування на раціональний процес сприйняття й пізнання національних традицій, соціально унормованих звичок українського народу, його мови. Як позитивне слід відзначити використання сучасних текстів, що відбивають досягнення українців і поляків у політиці, культурі, спорті та ін., доступне й цікаве компонування матеріалу, доповнене звуковим додатком.

Першорядну роль у створенні будь-якого підручника, зокрема й рецензованого, відіграє прагнення авторського колективу зробити читання цікавим і повчальним, створити комфортні умови для якнайшвидшого та якісного сприйняття інформації. Реалізувати вказані завдання уможливив творчий підхід укладачів праці *Україна – Польща. Dialog Kultur. Podręcznik do nauki*

języka ukraińskiego. Фактичний матеріал рецензованої студії згрупований у такий спосіб, що дасть змогу не тільки в науково-популярній формі ознайомитися з певною темою, що віддзеркалює культурно-мовний аспект презентування України та Польщі, а й побачити загальну панораму порушеного питання на новому рівні. Усе це сприятиме формування позитивної мотивації до оптимально ефективного засвоєння відповідного обсягу систематизованих знань, а отже, для створення справжнього діалогу культур двох історично пов'язаних народів.

Звертає на себе увагу методично виважена структура підручника. Розпочинається він інформацією рекомендаційного спрямування, у якій зазначено, кому адресовано працю, її мету, завдання. Далі запропоновано згруповані в модулі й актуальні за тематикою тексти, подані українською та польською мовами, пов'язані з ними завдання, спрямовані не тільки на поповнення лексичного запасу, а й на оперування граматичними та орфографічними нормами. Усе це послідовно об'єднано у п'ять рубрик: „Читайте”, „Пишіть”, „Слухайте”, „Говоріть”, „Перекладайте”. Оволодінню стрункою системою знань, що уможливить живе спілкування та вільне орієнтування в сучасному загальнокультурному просторі, сприятимуть аудіоматеріали. Такий підхід до культурно-мовної освіти, без сумніву, перспективний та актуальний.

Оригінальності рецензованому виданню додають саме автентичні тексти, що, на нашу думку, заслуговує особливого схвалення, оскільки, з одного боку, вони віддзеркалюють мовну та мовленнєву традицію українців і поляків, а з іншого, – максимально правдиво відбивають справжню суспільну ситуацію цих народів. У поданому контексті вважаємо за потрібне порівняти бачення задекларованої проблеми східними сусідами України – значною провладною частиною росіян, які, послідовно й цілеспрямовано намагаючись спотворити правдиву інформацію про патріотично свідому й освічену українську націю, наголошуючи на її „меншовартості”, подають відомості, оповиті ореолом негативу, що сприяє формуванню не діалогу, а т. зв. антидіалогу культур. Акцентуючи на двох протилежних векторах висвітлення тієї самої ситуації, можливо, ми й відхиляємося від стереотипного уявлення про жанр рецензії, але порушене питання на сьогодні настільки болюче для українців, що його не можна оминати.

Усі модулі підручника цілісні, змістовно довершені, насичені за обсягом обраної проблеми. Кожен із них містить друкований та аудіо- тексти. Полегшити сприйняття матеріалу невеликий за обсягом, проте вдало скомпонований тлумачний словник (с. 9–10, 28–29, 33–34, 52–53, 62, 75–76, 87–88, 98, 102, 110, 116, 117, 125, 139, 151, 165, 169). Перевірити рівень розуміння прочитаного допоможуть розміщені після тексту завдання, укладені в такий спосіб, аби студент сприймав виконання їх як цікаве дозвілля, а не як нудне заучування. Наприклад, автори пропонують підтвердити або заперечити твердження (с. 12, 31, 77, 81, 89, 100, 127), розмістити речення в тій послідовності, у якій вони з'являються в тексті (с. 12–13, 31), з'ясувати значення наведених сполук (с. 13, 32, 51, 78,

100) чи слів (с. 35), заповнити пропуски в поданих реченнях (с. 32–33, 35, 54, 67, 68, 93), скласти словосполучення (с. 90). Цілком умотивованими вважаємо наявність супровідного до деяких вправ допоміжного апарату, оформленого у вигляді слів для довідки (с. 33, 35, 54, 92). На оволодіння дериваційними нормами спрямовані вправи, у яких необхідно утворити назви осіб жіночої статі від іменників чоловічого роду за допомогою потрібного, обраного з-поміж кількох афікса (с. 14, 32, 65, 78, 101). Активізуватимуть творчий пошук та розвиватимуть інтелектуальні здібності студентів складання речень із запропонованих в початковій формі слів (с. 33) та вправи на відповідність, наприклад, завершити фразу (с. 14, 51, 65, 79), відшукати логічне продовження речення (с. 64, 102, 103), пояснити значення слова (с. 90, 103, 113). Удосконаленню знань із граматики та культури мовлення сприятимуть завдання, що передбачають правильне поєднання прикметників чи дієприкметників з іменниками (с. 13, 32, 35, 101, 113), дієслів із певними іменниками чи прислівниками (с. 64). Споріднює всі виділені в книзі тематичні блоки наявність тестових завдань, розміщених після друкованих текстів й аудіозаписів. Наприклад, студент має доповнити речення (с. 11, 12, 30, 31, 34, 53, 63, 77, 88–89, 99–100, 112, 127) чи відповісти на низку питань (с. 16, 50), обравши один чи кілька із чотирьох варіантів. Закономірними й виправданими, на наше переконання, виступають „умонтовані” в порушену проблематику тексти польською мовою, після яких також подану низку завдань, зокрема, перекласти на українську речення (с. 22–23, 40, 57, 60, 72, 73, 83, 94–95, 107, 136), слова (с. 26, 41, 73, 85, 96–97, 107) чи текст (с. 46–47, 60–61, 74), пояснити значення виразів (с. 26), увести словосполучення в речення (с. 41–42) тощо.

Модуль 1, комунікативна тема якого „Політика”, зорієнтований на сучасну політичну ситуацію України та Польщі. Для читання запропоновано цікавий текст про лідера української партії та парламентської фракції „Батьківщина” Юлію Тимошенко. Задекларованій темі присвячено й аудіоролик. Розширить відомості про українського політика розмежування особистих та професійних її характеристик (с. 15), а також заповнення анкети Юлії Тимошенко (с. 16). Формуванню мовних навичок правильного слововживання та систематизації знань про фразеологічний пласт української мови сприятимуть завдання, що передбачають пояснення значення фразеологізму, добирання до нього синонімічних відповідників (с. 17). На зростання компетентності та міжнародного лінгвокультурного „іміунітету” всебічно розвиненої особистості спрямовані запропоновані авторами теми дискусії (с. 18) та дебати (с. 26). Готуючись до таких форм колективного обговорення, студенти повинні вивчити певні вирази, які допоможуть правильно сформулювати власні думки, аргументувати свою позицію (с. 18–19). Низку вправ потрібно виконати й після прочитання тексту польською мовою, зокрема, занотувати питання до політика (с. 23), проаналізувати зміст виборчих програм двох партій (с. 26), переконати виборців голосувати за певних політиків і їхню партію (с. 26) тощо.

Модуль 2 „Історія” містить текст „Мудра і жорстока правителька”, присвячений київській княгині Ользі (с. 29–30). Ознайомившись із ним, потрібно записати, як літописці характеризують княгиню (с. 35). Заслужують схвалення завдання, пов’язані із засвоєнням норм мовного етикету, зокрема оволодіння мистецтвом говорити компліменти. Адже уміння вільно, не соромлячись, користуватися механізмом „компліментарності” відіграє неабияку роль у спілкуванні, відбиває загальний стиль мовленнєвої поведінки співрозмовників. Задля цього в підручнику подано найпоширеніші фрази, що характеризують зовнішність, професійні якості, поведінку людини (с. 36–37). Оволодіти вказаним навиком допоможуть самостійно складені тексти, у яких треба записати компліменти, адресовані колегам (с. 37), чи запитання, що можна поставити вченому під час конференції, інтерв’ю, у приватній розмові (с. 47). Цікава за формою та змістом мовна гра „Характеристика найкращої подруги” (с. 37). Творчого підходу потребують описи рис характеру та стилю життя королів, сучасних монархів (с. 42–43), написання діалогів про плани на вихідні (с. 44), вступу, передмови до наукової роботи, реферату, книжки (с. 45).

Модуль 3 „Література” дасть змогу ознайомитися із життєвим і творчим шляхом відомої української письменниці Лесі Українки, про яку І. Франко справедливо писав: „Ся хвора, слабосильна дівчина трохи чи не одинокий мужчина на всю новочасну соборну Україну”. Лесю Українку поправу вважають втіленням, з одного боку, мужності й боротьби, а з іншого – жіночності й ніжності. Саме тому цілком виправданим вважаємо поданий для читання твір „Твої листи завжди пахнуть зів’ялими трояндами” (с. 49–50). Логічними видаються й такі завдання: на основі запропонованих у довідці слів написати лист-відповідь славетній письменниці (с. 52) чи коханій людині (с. 55), скласти привітання друзям із нагоди їхнього одруження (с. 58). Ступінь засвоєння поданого матеріалу студенти підвищать, переконуючи друга прочитати твір Лесі Українки. Ефективність виконання цієї справи значно посилять рекомендації щодо правильного використання певних формул (с. 54). Продемонструвати власне бачення життєвих цінностей стає цілком можливим під час спілкування на теми „Життя без шлюбу”, „Ідеальне подружжя” (с. 58). Для поглиблення знань із граматики використано завдання, у яких аналітично представлені вирази треба замінити дісприкметниками (с. 51) або від поданих дієслів утворити дієприкметники минулого часу (с. 51).

Цікавим і глибоким за змістовим наповненням вважаємо модуль 4 „Музика”, що дасть змогу більше дізнатися про один із найулюбленіших і найпопулярніших українських гуртів „Океан Ельзи” (с. 63), польського співака, саксофоніста, автора текстів К. Сташевського (с. 71), познайомитися з піснями інших відомих виконавців (с. 70, 74). Крім того, студенти поповнять власний лексичний запас, вивчивши слова на позначення музичних інструментів і жанрів, різних за кількісним складом музичних колективів тощо. Вільному орієнтуванню в музичному мистецтві та оперуванню музичною термінологією сприятимуть

самостійно укладені тексти на теми „Музика в моєму житті”, „Музика, яка лікує” (с. 69), діалоги, що відбивають похід на концерт (с. 73), та опис перебігу музичної кар’єри К. Сташевського (с. 72).

Допоможе не загубитися у світі сценічного мистецтва змістовий модуль 5 „Театр”, у якому подано коротку інформацію про відомих в Україні та поза її межами акторок Марію Заньковецьку та Христину Гриценко (аудіоролик), а також оперну співачку Соломію Крушельницьку. Важливим для осмислення порушеної проблеми є написання відгуку про театральну виставу за поданим планом (с. 79) і з використанням типових конструкцій (с. 80). Творчого підходу потребують завдання, у яких запропоновано придумати закінчення наведеної оповіді (с. 81), розповісти про власну смішну історію (с. 82).

Модуль 6 „Кіно” присвячений доробку видатного режисера Сергія Параджанова. Обізнаність із фільмом „Тіні забутих предків” зокрема та з кінематографом загалом студенти продемонструють, відповідаючи на питання про цю кінострічку (с. 91), висловлюючи своє ставлення до її героїні (с. 92), готуючись до дискусій на теми „Чи повинен режисер фільму висловлювати свою громадянську позицію у творі?”, „Яка функція фільмів: розважати глядача чи формувати морально-етичні ідеали?” (с. 92), а також пишучи невелику розповідь про кіно (с. 92) і рецензію на художній фільм (с. 96). Заслужують схвалення вправи на зразок: згрупувати назви осіб та найменування приміщень (с. 90), до наведених слів дібрати антоніми (с. 89) чи синоніми (с. 92). Імпонує завдання, подане у формі кросворду (с. 91). Польську частину змістового модуля „Кіно” репрезентує текст про Анджея Вайду (с. 93–94) та про фільм Агнешки Холланд (с. 95–96).

Досить творчо укладачі рецензованого підручника підійшли до компонування модуля 7 „Малярство”. Узявши за основу тексти про українську художницю М. Приймаченко (с. 99) та польського живописця Є. Новосільського (с. 105), вони запропонували заповнити мистецьку анкету української майстрині (с. 104), записати свої враження від Петриківського розпису (с. 109), побачених картин (с. 104), висловити захоплення цими полотнами (с. 104). Із метою навчитися досягати взаєморозуміння з іншими людьми подано завдання, що моделюють певні „культурні сценарії”: як Ви zareагуєте, якщо Ваші знайомі запропонують похід у галерею, а Ви не зацікавлені; Вам пропонують продати картину відомого художника за високу ціну; Вас попросять показати місця, де можна побачити картини сучасних художників та ін. (с. 108).

Позитивно, що авторський колектив не оминув увагою одну з актуальних нині тем – моду, якій присвячено модуль 8, адже зовнішній вигляд, одяг і стиль, як відомо, відіграють важливу роль у процесі комунікації людей, у налагодженні контактів між ними. На прикладі наведеного інтерв’ю з Оксаною Караванською студенти мають занотувати поради для тих, хто хоче бути стильним (с. 114); керуючись поясненнями рекомендаційного характеру, написати статтю в молодіжний часопис про одну з колекцій відомого модельєра (с. 115); висловити свою

думки з приводу сформульованої Оксаною Караванською тези: „Поняття моди вже давним-давно перестало існувати, сьогодні існує поняття стилю” (с. 118).

Своєрідністю репрезентації матеріалу вирізняється тематичний блок „Телебачення” (модуль 9). Інтерв'ю з Аллою Мазур, Мацеєм Кужаєвським та аудіоматеріал про українців за кордоном стане тим надійним підґрунтям, на основі якого студенти зможуть висловити власні думки з приводу порушених проблем.

Не бракує оригінальності й тематичному модулю 10 „Спорт”. На основі наведених текстів про відомих спортсменів Яну Клочкову та Роберта Кубіцу студенти виконують низку завдань творчого спрямування: наводять аргументи на користь одного з тверджень: „Олімпіада – це виклик для спортсмена”, „Олімпіада – це лише ще одне змагання в кар'єрі спортсмена” (с. 144); послуговуючись загальноприйнятими формулами вітання, прощання, виразами, що експлікують прохання, пораду, вагомні аргументи, пишуть лист Яні Клочковій, у якому переконують її повернутися в професійний спорт (с. 144); висловлюють думку з приводу того, навіщо люди займаються спортом (с. 145); готують повідомлення про найпопулярніші види спорту в Україні та Польщі (с. 147); змодельовавши різні ситуації, пов'язані з подорожуванням, коротко описують їх (с. 150) та ін. Схвально, що в цьому тематичному блоці авторський колектив не оминув увагою таку важливу проблему, як відмінювання числівників. Студенти підвищують рівень своїх знань із цієї теми та граматики загалом, записуючи числівники словами й правильно узгоджуючи їх з іменниками (с. 148).

Тексти пізнавального характеру, зокрема інтерв'ю з Гайді Стефанишин-Пайпер, „Mikołaj Korcniak”, „Астрономи виміряли хмару газу, що оточує Чумацький Шлях”, „Характеристика знаку Телець”, структурують комунікативну тему „Космос” (модуль 11). Досить продуманими й умотивованими, на нашу думку, є запропоновані укладачами рецензованого підручника завдання, що сприятимуть підвищенню та удосконаленню творчих здібностей студентів: описати фотографії (с. 156), здобутки й досягнення відомого польського науковця (с. 160), на прикладі наведених оголошень зробити рекламу будь-якого продукту (с. 164). Продемонструвати вміння фантазувати й водночас правильно послуговуватися мовним матеріалом спонукає роздум про можливий політ у космос (с. 158) та опис марсіанки чи селенітки (с. 157). Виконуючи останнє завдання, студенти мають змогу послуговуватися поданим у вигляді таблиці коментарем-додатком, що містить мовні одиниці, які по-різному інтерпретують зовнішність людини, її одяг, розумові здібності, поведінку, уміння. Важливо, що значна частина слів і виразів, зокрема й фразеологізмів, відбиває національний колорит українців.

Завершує основну частину рецензованого видання комунікативна тема „Наука” (модуль 12), якій присвячено тексти про відому дослідницю в галузі небесної механіки Олену Казимирчак-Полонську, аудіозапис частини лекції Тамари Гундорової про Ольгу Кобилянську, розповідь про Фрідріха Кекуле,

автобіографія Лешека Бальцеровича й анонс XVI Фестивалю науки. Після виконання низки завдань, що мають своїм опертям зазначені матеріали, студентам запропоновано продемонструвати власну мовленнєву поведінку, наприклад, поставити запитання доповідачеві лекції (с. 177), організувати дискусію на обрану тему (с. 177). Публічний обмін думками, без сумніву, у майбутньому сприятиме налагодженню наукових контактів і відіграє важливу роль під час обміну інформацією передовсім представниками різних національних і культурних спільнот.

Інформативність праці *Україна – Польща. Dialog Kultur. Podręcznik do nauki języka ukraińskiego* поглиблюють подані в друкованому вигляді аудіотексти (с. 178–188) та список використаних матеріалів (с. 190–194).

Рецензована студія експлікує творчий підхід до структурування матеріалу. Як бачимо, авторам вдалося уникнути характерної для більшості підручників розгляданого зразка „затеоретизованості” й побудувати свою працю в такий спосіб, щоб той, хто цікавиться Україною, її мовою, культурою, історією тощо, не тільки в повному обсязі та в цікавій, доступній формі отримав вузькопрофільні знання й навички, а й підвищив власний загальний культурно-освітній рівень, зумів досягнути тенденції розвитку українського народу, розкрити його великий духовно-культурний потенціал.

Наталія КОТУСЯК